

SYSTEMY KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI ZA GRANICĄ

Cywilizacja współczesna, w której dominuje dziś technika, wchodzi w nową erę atomową. W związku z tym obserwujemy obecnie w całym świecie rewolucję w technice, w której nowa forma energetyki atomowej przekształca zasadniczo całą współczesną produkcję. W związku z dokonywającą się ogólną rewolucją techniczną w świecie w czasach nam współczesnych — dzięki odkryciom energii atomowej — człowiek współczesny musi być precyzyjniej i głębiej przystosowany do pracy i życia w nowych warunkach technicznych, a szkoła współczesna nie może kształcić człowieka wedle starych modeli, ale ma wychowywać i kształcić nowy typ człowieka, który by podołał nowym wymaganiom i nowej technice epoki atomowej.

Wobec tego dotychczasowe wykształcenie ogólne, które dawała człowiekowi szkoła powszechna elementarna 4-klasowa, względnie nawet 7-klasowa, jest nie wystarczające i opinia społeczna, a zwłaszcza przedstawiciele i znawcy współczesnej techniki, domagają się dziś powszechnego, obowiązkowego wykształcenia na poziomie średnim o podstawie politechnicznej. Z tymi nowymi postulatami wprowadzenia obowiązkowego nauczania na poziomie szkoły średniej wiąże się ściśle zagadnienie reorganizacji dotychczasowych form organizacyjnych szkoły i systemów kształcenia nauczycieli oraz przejście na kształcenie ich na poziomie wyższym.

Z aktualności tego problemu zdają sobie dziś w pełni sprawę tak państwa obozu socjalistycznego, jak i państwa kapitalistyczne, a w związku z tym obserwujemy dziś w świecie zjawisko powszechne — reform szkolnictwa i przebudowy form organizacyjnych oraz systemów kształcenia nauczycieli.

Aby jednak można należycie i rzeczowo wniknąć w nowe postulaty w zakresie kształcenia nauczycieli, należy najpierw przeanalizować materiał konkretny, obrazujący systemy kształcenia nauczycieli oraz formy organizacyjne tego typu szkół przynajmniej w niektórych państwach zarówno obozu socjalistycznego, jak i kapitalistycznego, i z tego materiału wydobyć nowe perspektywy rozwojowe rodzących się form i systemów.

W Związku Radzieckim mamy trzy rodzaje instytucji kształcących nauczycieli.

Szkoły pedagogiczne 4-letnie, które są w stadium likwidacji w ciągu najbliższych trzech lat, kształcą nauczycieli dla szkoły początkowej,

a więc dla klas I — IV. Do tego rodzaju szkół pedagogicznych są przyjmowani absolwenci po 7 klasie tzw. niepełnej szkoły średniej, odpowiadającej 7 klasom szkoły podstawowej w Polsce.

Dotychczasowe instytuty nauczycielskie 2-letnie, które kształciły nauczycieli dla wyższych klas niepełnej szkoły średniej, tj. dla klas V — VII, zostały w ostatnich dwu latach przekształcone w instytuty pedagogiczne 5-letnie, bądź też zlikwidowane. Do tego typu instytutów nauczycielskich przyjmowano absolwentów pełnej szkoły średniej 10-letniej po złożeniu egzaminu dojrzałości ¹⁾.

Instytuty pedagogiczne 5-letnie oraz uniwersytety kształcą nauczycieli dla wyższych klas pełnej szkoły średniej, tzn. dla klas VIII — X ²⁾. Ponadto instytuty pedagogiczne 5-letnie i uniwersytety na wydziałach pedagogicznych kształcą również nauczycieli dla szkoły początkowej, tj. dla klas I — IV. Każdy okręg (województwo) posiada na swoim terenie 5-letni instytut pedagogiczny. Do instytutów pedagogicznych 5-letnich oraz uniwersytetów są przyjmowani kandydaci po egzaminie dojrzałości.

Poza tym kształcą się licznie nauczycieli jeszcze na studiach zaocznych w instytutach nauczycielskich oraz w instytutach pedagogicznych i na uniwersytetach.

W Czechosłowacji mamy, podobnie jak w Związku Radzieckim, trzy typy instytucji kształcących nauczycieli.

Seminaria nauczycielskie 4-letnie kształcą nauczycieli dla pierwszych pięciu klas szkoły podstawowej 8-letniej, względnie dla pierwszych pięciu klas 11-letniej szkoły ogólnokształcącej. Do seminariów nauczycielskich są przyjmowani kandydaci mający ukończoną VIII klasę szkoły podstawowej.

Wyższe szkoły pedagogiczne 2-letnie kształcą nauczycieli dla klas VI — VIII szkoły podstawowej. Do tego typu zakładów kształcenia nauczycieli mogą być przyjmowani kandydaci z ukończoną 11-letnią szkołą ogólnokształcąca (odpowiadającą w Polsce pełnej 11-letniej szkole ogólnokształcącej: 7 + 4) oraz absolwenci seminariów nauczycielskich i średnich szkół zawodowych.

Uniwersytety na wydziałach pedagogicznych, filozoficznych i przyrodniczych kształcą nauczycieli dla klas IX — XI szkół ogólnokształcących 11-letnich oraz dla seminariów nauczycielskich i średnich szkół zawodowych.

W Rumunii mamy następujące trzy rodzaje instytucji kształcenia nauczycieli:

Seminaria nauczycielskie 4-letnie kształcą nauczycieli dla klas I — IV. Do tego typu zakładów kształcenia nauczycieli są przyjmowani absolwenci VII klasy szkoły podstawowej.

Instytuty pedagogiczne 2-letnie kształcą nauczycieli dla klas V — VII szkoły podstawowej.

Uniwersytety z wydziałami pedagogicznymi kształcą nauczycieli dla

---

¹⁾ 10-letnia szkoła średnia pełna w ZSRR odpowiada w Polsce 11-letniej szkole, tj. 7 klasom szkoły podstawowej + 4 klasy licealne.

²⁾ Klasy VIII — X pełnej szkoły średniej w ZSRR są odpowiednikami naszych klas licealnych.

10-letnich szkół ogólnokształcących³⁾).

Poza tym wielu nauczycieli dokształca się na studiach zaocznych.

Bułgaria posiada również trzy rodzaje instytucji kształcenia nauczycieli:

Seminaria nauczycielskie 4-letnie kształcą nauczycieli dla klas I — IV szkoły podstawowej. Kandydaci wstępujący do seminarium nauczycielskiego obowiązani są mieć ukończoną VII klasę szkoły podstawowej.

Instytuty nauczycielskie 2-letnie kształcą nauczycieli dla klas V — VII i do tego typu zakładu mogą być przyjęci absolwenci pełnej szkoły ogólnokształcącej⁴⁾).

Uniwersytety, akademie i instytuty nauk wyższych technicznych kształcą nauczycieli do szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych.

W Niemieckiej Republice Demokratycznej kształcenie nauczycieli ma inne formy organizacyjne, niż w Niemczech Zachodnich. Ażeby usunąć z wychowania i nauczania wpływy hitlerowskie i militarystyczne, w 1945 roku w przeważającej części zmieniono nauczycielstwo. Dla pokrycia zapotrzebowania na nauczycieli zostały tu zorganizowane w pierwszych latach powojennych liczne kursy nauczycielskie w celu kształcenia nowych nauczycieli. Przepisy w Republice Demokratycznej określiły, że kształcenie nauczycieli ma odbywać się na uniwersytetach lub też w równoważnych wyższych szkołach.

Obecnie kształcenie nauczycieli w Niemieckiej Republice Demokratycznej zostało uregulowane w następujący sposób:

Nauczycieli dla niższego stopnia szkoły podstawowej, dla klas I — IV, kształcą 3-letnie instytuty pedagogiczne, które przyjmują na pierwszy rok studiów kandydatów z ukończoną 12-klasową szkołą ogólnokształcąca⁵⁾).

Dla średniego stopnia szkoły ogólnokształcącej, tj. dla klas V — VIII⁶⁾, kształcą się nauczycieli na wydziałach pedagogicznych w uniwersytetach oraz w 3-letniej wyższej szkole pedagogicznej w Poczdamie.

Dla wyższego stopnia szkoły średniej, tj. dla klas IX — XII⁷⁾, kształcą się nauczycieli na wydziałach filozoficznych i matematyczno-przyrodniczych uniwersytetów w toku 4-letnich studiów.

Poza tym wielu nauczycieli kształci się na studiach zaocznych w toku 6-semesteralnym i z tego rodzaju studiów korzystają głównie ci nauczyciele, którzy otrzymali skrócone wykształcenie po 1945 roku.

Jugosławia kształci nauczycieli dla niższego stopnia szkoły podstawowej, tj. dla klas I — IV, w 5-letniej szkole nauczycielskiej, do której są

---

³⁾ 10-letnia szkoła ogólnokształcąca w Rumunii jest odpowiednikiem 11-letniej szkoły ogólnokształc. w Polsce (7 + 4).

⁴⁾ 10-letnia szkoła ogólnokształc. w Bułgarii jest odpowiednikiem 11-letniej szkoły ogólnokształc. w Polsce (7 + 4).

⁵⁾ 12-letnia szkoła ogólnokształcąca w Niemieckiej Republice Demokratycznej jest odpowiednikiem 11-letniej szkoły ogólnokształcącej w Polsce.

⁶⁾ Klasy V — VIII szkoły ogólnokształcącej w Niemieckiej Republice Demokratycznej są odpowiednikiem klas V — VII szkoły podstawowej i klasy VIII szkoły stopnia licealnego w Polsce.

⁷⁾ Klasy IX — XII szkoły ogólnokształcącej w Niemieckiej Republice Demokratycznej są odpowiednikiem klas IX — XI szk. st. lic. w Polsce.

przyjmowani absolwenci w 15 roku życia po ukończeniu pełnej 8-letniej szkoły podstawowej lub po niższym 4-letnim gimnazjum.

Dla wyższych klas szkoły podstawowej, tj. dla klas V — VIII, i dla niższego gimnazjum 4-letniego, opartego na pierwszym stopniu szkoły podstawowej (klasy I — IV), kształcą się nauczyciele w dwunastu wyższych szkołach pedagogicznych, które są w Jugosławii dwu-, względnie trzyletnie. Do wyższych szkół pedagogicznych jugosłowiańskich przyjmuje się kandydatów z maturą.

Nauczyciele dla wyższych klas gimnazjum i dla średnich szkół zawodowych w Jugosławii kształcą się w uniwersytetach, jak również w różnego rodzaju szkołach wyższych.

W Chińskiej Republice Ludowej nauczyciele dla 4- i 6-letnich szkół początkowych kształcą się głównie w 6-letnich seminariach nauczycielskich.

Nauczyciele szkół średnich 6-letnich w Chinach kształcą się głównie w uniwersytetach na wydziałach filozoficznych i pedagogicznych.

Z powyższego zestawienia systemów kształcenia nauczycieli w Związku Radzieckim i w krajach demokracji ludowej widzimy, że systemy te są analogiczne i mają podobną strukturę o zróżnicowaniu trójstopniowym.

Pierwszy typ zakładów kształcenia nauczycieli przygotowuje kandydatów na nauczycieli dla niższych klas szkoły podstawowej, tj. dla klas I — IV, względnie dla klas I — V.

Drugi typ zakładów kształcenia nauczycieli przygotowuje kandydatów na nauczycieli dla wyższych klas szkoły podstawowej, tj. dla klas V — VII, względnie dla klas VI — VIII.

Trzeci typ zakładów kształcenia nauczycieli przygotowuje kandydatów na nauczycieli dla klas stopnia licealnego, tj. dla klas VIII — X, względnie IX — XI, lub dla klas VIII — XI (w Polsce).

Wyższe szkoły pedagogiczne w niektórych krajach socjalistycznych, jak w Związku Radzieckim, w Niemieckiej Republice Demokratycznej, kształcą nauczycieli dla wyższych klas szkoły ogólnokształcącej na równi z uniwersytetami.

W państwach kapitalistycznych systemy kształcenia nauczycieli są bardziej zróżnicowane.

W Niemczech Zachodnich spotykamy się z bogactwem form organizacyjnych w zakresie kształcenia nauczycieli. W zasadniczych jednak zarysach zręby organizacyjne kształcenia nauczycieli dla szkół ogólnokształcących mają wiele wspólnych elementów we wszystkich częściach kraju. Każdy kandydat na nauczyciela szkoły ludowej obowiązany jest posiadać świadectwo dojrzałości, które otrzymuje się tu po ukończeniu 9-klasowej szkoły średniej, opierającej się na 4- lub 5-letniej szkole ludowej. W niektórych częściach kraju w Niemczech Zachodnich istnieją wyższe szkoły, takie jak: pedagogia, wyższe szkoły nauczycielskie o nachyleniu muzycznym, których tok studiów jest dostosowany do przyszłych potrzeb nauczycieli szkół ludowych. Kształcenie zawodowe nauczycieli odbywa się też w zakładach o takich nazwach, jak instytuty pedagogiczne, akademie, szkoły wyższe. Tego typu instytucje kształcące nauczycieli przeważnie wymagają od swych arbiturientów jeszcze specjalnego egzaminu stwierdzającego przydatność do zawodu nauczyciel-

skiego. W Hamburgu wszyscy nauczyciele otrzymują wykształcenie uniwersyteckie. Kształcenie nauczycieli w Berlinie, w Bremie, w Hesji i Dolnej Saksonii trwa przez 6 semestrów. W pozostałych częściach kraju przez 4 semestry, jednak tu ujawnia się już tendencja do rozszerzenia toku studiów na 6 semestrów. Wykształcenie otrzymane w tego typu zakładach kończy się pierwszym pedagogicznym egzaminem nauczycielskim, po czym następuje dwu-, względnie trzyletnia praktyka nauczycielska w szkole ludowej, w której z kolei składa się egzamin praktyczny.

Nauczyciele średnich szkół realnych 6-letnich (die Mittelrealschule) rekrutują się spośród nauczycieli szkół ludowych, którzy posiadają odpowiednie dodatkowe wykształcenie, oraz spośród absolwentów szkół wyższych lub osób mających specjalne wykształcenie zawodowe. Przydatność do tego typu szkoły jest oparta na egzaminie specjalnym.

Nauczyciele pełnych szkół średnich 9-letnich (die Höhere Schule) otrzymują swoje wykształcenie w uniwersytetach oraz w wyższych szkołach technicznych w ramach co najmniej 8 semestrów i to w zakresie dwóch lub trzech specjalności. Ten rodzaj studiów kończy się państwowym egzaminem naukowym. Po otrzymaniu naukowego wykształcenia w szkole akademickiej kandydaci na nauczycieli do pełnych szkół średnich (9-letnich) otrzymują jeszcze na 2-letnim seminarium studiów pedagogicznych praktyczne i teoretyczne wykształcenie pedagogiczne kończące się egzaminem pedagogicznym.

Kształcenie nauczycieli szkół zawodowych jest tak od strony treści, jak i czasu trwania, różnorodne. Nauczycieli szkół zawodowych kształci się w instytutach zawodowo-pedagogicznych (dla kierunku przemysłowego i rolniczego) 2- lub 3-letnich, w wyższych szkołach rolniczych (dla kierunku rolniczego), w seminariach gospodarstwa domowego, częściowo także w technicznych szkołach zawodowych, w wyższych szkołach gospodarczych, w wyższych szkołach technicznych oraz w uniwersytetach na kursach pedagogicznych wprowadzających.

We Francji spotykamy się z trzema typami instytucji kształcących nauczycieli:

Większość nauczycieli szkół podstawowych 5- lub 6-letnich otrzymuje wykształcenie w 4-letnich seminariach nauczycielskich, do których są przyjmowani absolwenci po ukończeniu 4 lat szkoły średniej w 15 roku życia na podstawie egzaminu wstępnego. Nauka w seminariach nauczycielskich dzieli się na etapy: w pierwszych dwóch latach studiów kandydaci uzupełniają wiedzę ogólnokształcącą i po drugim roku nauki składają egzamin dojrzałości. W następnym etapie dwuletnim nauka w seminarium nauczycielskim ma już charakter ściśle zawodowy, pedagogiczno-dydaktyczny, i po ukończeniu czwartego roku absolwenci otrzymują dyplom nauczycielski.

Drugim typem kształcenia nauczycieli we Francji są 2-letnie kursy nauczycielskie, do których są przyjmowani absolwenci z ukończoną pełną szkołą średnią 7-letnią opartą o 5- lub 6-letnią szkołę podstawową. Na tych kursach pedagogicznych kandydaci otrzymują tylko wykształcenie czysto zawodowe, pedagogiczno-dydaktyczne.

Nauczyciele szkół średnich kształcą się w szkołach akademickich i obo-

wiązani są mieć stopień naukowy licencjata¹⁾. W ostatnich dwu latach wprowadza się we Francji kształcenie pedagogiczno-dydaktyczne nauczycieli szkół średnich w 2-letnich instytutach pedagogicznych dla kształcenia nauczycieli (institut pedagogique de l'enseignement secondaire) przy uniwersytetach po trzech latach studiów akademickich. Do tych instytutów są przyjmowani jako kandydaci ci, którzy ukończyli trzy lata studiów uniwersyteckich przedmiotowych i chcą być nauczycielami, pozostali zaś studenci 4 i 5 roku studiów filozoficznych, którzy nie zamierzają pójść do szkolnictwa, kontynuują swe studia rzeczowe. W ten sposób na uniwersytetach francuskich na IV i V roku studiów filozoficznych spotykamy się z dwutorowością kierunku studiów.

W Anglii kandydaci na nauczycieli szkół podstawowych obowiązani są mieć ukończone studia średnie 7-letnie oparte na 4-klasowej szkole elementarnej i kształcą się w 2-letnich wyższych zakładach kształcenia nauczycieli (Teachers Training Colleges) w zakresie przedmiotów zawodowych pedagogicznych.

Nauczycieli szkół średnich angielskich kształcą szkoły akademickie oraz po ich ukończeniu jednoroczne kursy pedagogiczno-dydaktyczne.

W Szkocji nauczyciele szkół podstawowych kształcą się w uniwersytetach, na pierwszym 3-letnim stopniu studiów, zakończonym otrzymaniem tytułu naukowego M. A. (Master of Arts = magister nauk wyzwolonych).

Dla szkół średnich w Szkocji kształcą się nauczycieli w uniwersytetach, na studiach pełnych akademickich, dwustopniowych (3 lata + 2 lata). Każdy nauczyciel szkoły średniej obowiązany jest uzyskać tytuł naukowy magistra nauk wyzwolonych wyższego stopnia (Master of Arts — Honours degree lub Bachelor of Education).

W Belgii nauczyciele dla szkół podstawowych 6-letnich kształcą się w średnich szkołach nauczycielskich i do tego typu szkoły są przyjmowani ci kandydaci, którzy ukończyli niższą szkołę średnią, tj. po 8-letniej nauce (6-letniej szkole podstawowej i 2-letniej niższej szkole średniej).

Kandydaci na nauczycieli szkół średnich kształcą się w uniwersytetach i po studiach akademickich kończą jeszcze kurs pedagogiczno-dydaktyczny, wprowadzający ich do pracy zawodowej w szkolnictwie.

W Holandii kształcą się nauczyciele dla szkół podstawowych w 4-letnich seminariach nauczycielskich, do których są przyjmowani kandydaci po ukończeniu 10 klas szkoły ogólnokształcącej, (tj. po 6 latach szkoły podstawowej i 4 latach szkoły średniej niepełnej). Pełna szkoła ogólnokształcąca jest 11-, 12-, względnie 13-letnia. Wiele seminariów nauczycielskich prowadzi specjalne kursy dla tych kandydatów, którzy chcą uzyskać dalsze wyższe kwalifikacje oraz dyplom dający im prawo do ubiegania się o kierownictwo szkoły. Wielu nauczycieli szkół podstawowych posiada także dodatkowe kwalifikacje specjalne.

Kształcenie nauczycieli szkół średnich w Holandii odbywa się w wyższych szkołach akademickich.

W Danii nauczyciele szkół podstawowych kształcą się w 4-letnich seminariach nauczycielskich, do których są przyjmowani kandydaci 17- lub 18-letni ze szkół realnych lub gimnazjów po 10 latach nauki, tj. po 7 la-

---

¹⁾ Drugi stopień naukowy, niższy od doktoratu.

tach szkoły podstawowej i 3 latach szkoły średniej, względnie po kursach przygotowawczych. Ponadto jest jeszcze w Danii 3-letni instytut nauczycielski, który w toku studiów jedno-, dwu- lub trzyletnich kształci specjalistów do poszczególnych przedmiotów w szkołach podstawowych.

Nauczyciele szkół średnich duńskich kształcą się w uniwersytetach, a po ich ukończeniu zdobywają kwalifikacje zawodowe na półrocznych kursach praktyczno-pedagogicznych.

Szwecja kształci nauczycieli szkół ludowych 8-letnich w seminariach nauczycielskich 4-letnich, do których przyjmuje się w 17 roku życia kandydatów z ukończoną 4- lub 5-klasową średnią szkołą realną. Absolwenci szkół średnich, którzy posiadają świadectwo dojrzałości, mogą kształcić się na nauczycieli szkoły ludowej na 2-letnich kursach pedagogicznych.

Nauczycielstwo szkół średnich kształci się w uniwersytetach, a po ich ukończeniu kandydaci na nauczycieli odbywają półroczną względnie jednoroczną praktykę pedagogiczną w szkołach.

W Szwajcarii w większości kantonów nauczyciele szkół początkowych 6- i 8-letnich kształcą się w seminariach nauczycielskich 4- i 5-letnich, do których przyjmują kandydatów po ukończeniu 3 klas szkoły średniej, opartej na 6-klasowej szkole początkowej.

Dla szkół zawodowych kształci się nauczycieli w 2 lub 2^{1/2}-letnich seminariach zawodowych.

W niektórych kantonach Szwajcarii kształci się też nauczycieli w instytutach nauczycielskich.

Nauczyciele szkół średnich i realnych w Szwajcarii kształcą się w szkołach akademickich, które wydają też dyplomy nauczycielskie.

Austria kształci nauczycieli szkół początkowych w 5-letnich seminariach nauczycielskich, do których przyjmuje się kandydatów mających 14 lat życia po ukończeniu 8 klas szkoły początkowej. Absolwenci seminariów nauczycielskich odbywają z kolei w charakterze nauczycieli tymczasowych 2-letnią praktykę w szkołach początkowych, po czym mają prawo składać egzamin dyplomowy na nauczyciela szkół początkowych, o ile praca w zawodzie była zadowalająca.

Nauczyciele szkół średnich austriackich kształcą się w szkołach akademickich. Po ukończeniu studiów wyższych i po 2-letniej praktyce w szkołach średnich zdają egzamin dyplomowy na nauczyciela szkół średnich.

Poza tym istnieje w Wiedniu instytut pedagogiczny, w którym mogą dalej doksztalać się nauczyciele szkół początkowych.

We Włoszech odbywa się kształcenie nauczycieli dla 5-letnich szkół elementarnych w 4-letnich instytutach nauczycielskich, do których są przyjmowani 14-letni absolwenci po ukończeniu niepełnej 3-letniej szkoły średniej.

Nauczyciele szkół średnich we Włoszech kształcą się w uniwersytetach, w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej kształcenie nauczycieli i nadawanie dyplomów uprawniających do nauczania w szkołach nie jest jednolite. Zakłady kształcenia nauczycieli przyjmują kandydatów, którzy mają ukończoną pełną 6-letnią szkołę średnią, opierającą się na

6-letniej szkole elementarnej (w pewnych stanach mamy także 8-letnie szkoły elementarne i na nich oparte 4-letnie szkoły średnie).

Kształcenie nauczycieli odbywa się w Stanach Zjednoczonych w trzech rodzajach instytucji:

- a) w seminariach nauczycielskich (Normal Schols) 1-, 2- lub 3-letnich,
- b) w wyższych szkołach nauczycielskich 4-letnich (College Teacher Training),
- c) w uniwersytetach.

Wymagania co do stopnia kwalifikacji nauczycieli w różnych stanach są różne. I tak od kandydata na nauczyciela szkoły elementarnej 6- lub 8-letniej wymaga się dyplomu nauczycielskiego:

- a) w 6 Stanach po ukończeniu 1-rocznych studiów nauczycielskich;
- b) w 25 stanach po ukończeniu 2- lub 3-letnich studiów nauczycielskich;
- c) w 16 Stanach po ukończeniu 4-letnich studiów nauczycielskich.

Od kandydatów na nauczycieli szkół średnich wymagane są w 44 Stanach studia wyższe zakończone dyplomem magistra lub dyplomem uprawniającym do nauczania w szkole średniej.

W Kanadzie kształcenie nauczycieli nie jest jednolite. Nauczyciele dla 7-letnich szkół elementarnych kanadyjskich kształcą się w 4-letnich seminariach nauczycielskich, które przy przyjmowaniu na studia wymagają od swych kandydatów ukończenia 4-letniej szkoły średniej, opierając się na 7-klasowej szkole elementarnej.

Kandydaci na nauczycieli szkół średnich 4- lub 5-letnich kształcą się w Kanadzie w wyższych szkołach akademickich i po ich ukończeniu odbywają jeszcze jednoroczne studia pedagogiczno-dydaktyczne.

W Brazylii mamy trzy rodzaje instytucji kształcących nauczycieli.

Nauczyciele dla wiejskich 5-letnich szkół początkowych kształcą się w 4-letnim seminariach nauczycielskich, do których przyjmuje się absolwentów po V klasie szkoły początkowej w 12 roku życia.

Nauczyciele dla szkół początkowych miejskich kształcą się w 3-letnich wyższych szkołach pedagogicznych, do których są przyjmowani kandydaci mający ukończoną 4-letnią szkołę średnią w 16 roku życia.

Poza tym w Brazylii istnieje Instytut Pedagogiczny, który kształci nauczycieli szkół zawodowych.

Nauczycieli szkół średnich w Brazylii kształcą uniwersytety, po ukończeniu których obowiązani są kandydaci jeszcze do jednorocznego studium pedagogiczno-dydaktycznego.

W Japonii kształceniem nauczycieli tak dla 6-letnich szkół początkowych, jak i 6-letnich szkół średnich zajmują się uniwersytety. Studia nauczycielskie pedagogiczne trwają tu 2 lub 4 lata.

Ponieważ w szeregu państw europejskich i pozaeuropejskich obecnie — głównie w państwach przemysłowych ze względu na potrzeby rozwojowe produkcji — wprowadza się powszechne nauczanie na poziomie średnim, wobec tego likwiduje się kształcenie nauczycieli na poziomie szkoły średniej, a przechodzi się do kształcenia nauczycieli na poziomie szkoły wyższej. Przykładem pracy w tym kierunku są takie państwa, jak: Związek Radziecki, Anglia, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Niemcy Wschodnie i Zachodnie, Japonia, które kształcą nauczycieli w in-

stytutach pedagogicznych, w wyższych szkołach pedagogicznych, w wyższych szkołach nauczycielskich oraz w uniwersytetach.

Poza tym od nauczyciela nowoczesnej szkoły wymaga się dziś w wielu państwach, a zwłaszcza uprzemysłowionych, nie tylko wykształcenia ogólnego na poziomie wyższym, ale jednocześnie żąda się pogłębienia tego wykształcenia od strony politechnicznej, ponieważ nauczyciel współczesnej szkoły winien mieć pełne zrozumienie dla nowych perspektyw rozwojowych szkoły, która ma przygotować młode pokolenie już do pracy w nowych warunkach produkcyjnych, jakie stwarza energia atomowa.

Ponieważ Polska przez swą przebudowę i uprzemysłowienie wkroczyła na drogę rozwojową i stanęła wobec nowych perspektyw — kraju przemysłowego, szkoła ma tu do spełnienia wielkie zadania. W związku z rozwojem nowoczesnej techniki nadszedł już czas obecnie, aby szkoła średnia w Polsce stała się powszechną i obowiązkową, a do tego potrzeba dobrych i z wyższym wykształceniem nauczycieli.

W związku z powyższym wysuwają się następujące wnioski w stosunku do kształcenia nauczycieli w Polsce:

Obecny system kształcenia nauczycieli w Polsce w 4-letnich liceach pedagogicznych nie spełnia swych zadań, jakie stają dziś przed szkołą i nauczycielem, a to z powodu niskiego poziomu naukowego tych liceów, dalej, ze względu na niewłaściwy dobór kandydatów na nauczycieli, którzy dotąd rekrutowali się spośród bardzo słabo uzdolnionych i niedostatecznie przygotowanych uczniów, a to na skutek małej atrakcyjności zawodu nauczycielskiego.

Również dotychczasowy system kształcenia nauczycieli w uniwersytetach jest niewystarczający i jednostronny, ponieważ uniwersytety miały głównie na uwadze przygotowanie naukowe kandydatów, a mało troszczyły się o ich wykształcenie pedagogiczno-dydaktyczne.

Kształcenie nauczycieli dla szkół zawodowych było w Polsce zupełnie zaniedbane i niedostateczne, a zwłaszcza nauczycieli przedmiotów zawodowych i zawodu.

Nasuwają się więc niżej wyłuszczone postulaty:

Pożądane jest przedłużenie czasu studiów w liceach pedagogicznych do 5 lat naukania, ale tylko na okres przejściowy.

W miejsce dotychczasowego średniego kształcenia nauczycieli w liceach pedagogicznych — wprowadzić stopniowo dla wszystkich nauczycieli szkół podstawowych w Polsce wykształcenie na poziomie szkół wyższych w oparciu o pełną 12-letnią szkołę ogólnokształcącą. Dotychczasowa praktyka wykazała, że nie można dzielić nauczycieli szkół ogólnokształcących na nauczycieli początkowego nauczania w klasach I — IV i systematycznego nauczania w klasach V — VII. Niższe klasy wymagają równie dobrze przygotowanych naukowo i metodycznie nauczycieli, jak i klasy wyższe. Poza tym jest bezspornym fakt, że niski poziom szkoły podstawowej ma główne swe źródła w niedocenianiu potrzeby wysoko kwalifikowanych nauczycieli do klas I — IV.

Nauczycieli szkół średnich powinny kształcić uniwersytety, które jednak mają zapewnić nie tylko przygotowanie naukowe, ale również pedagogiczne i metodyczne tych studentów, którzy pragną zdobyć kwalifikacje nauczycielskie. W związku z tym na uniwersytetach zachodzi chyba konieczność zorganizowania dwu-, względnie jednorocznego stu-

dium pedagogicznego równoległe z tokiem studiów normalnych na IV i V roku.

Nauczycieli całej szkoły ogólnokształcącej, a zwłaszcza specjalistów dla klas I — VII, powinny kształcić również wyższe szkoły pedagogiczne i to równoległe pod względem naukowym i pedagogiczno-dydaktycznym, zwracając jednocześnie uwagę na wychowanie odpowiedniej postawy nauczyciela i szeroki kontakt praktyczny ze szkołami. Za kształceniem nauczycieli dla całej szkoły ogólnokształcącej w wyższych szkołach pedagogicznych przemawiają dotychczasowe doświadczenia.

Nauczycieli przedmiotów zawodowych powinny kształcić wyższe szkoły zawodowe, jak akademie, politechniki, wyższe szkoły ekonomiczne, które mają zapewniać przygotowanie nie tylko rzeczowe, ale również pedagogiczno-dydaktyczne tych studentów, którzy pragną zdobyć kwalifikacje nauczycielskie. W związku z tym na wyższych uczelniach zawodowych zachodzi konieczność zorganizowania dwu-, względnie jednorocznego studium pedagogicznego równoległe z tokiem studiów normalnych IV i V roku.

Dla wszystkich nauczycieli konieczne jest wprowadzenie po dwóch latach pracy egzaminu praktycznego, z którego mogliby być zwolnieni nauczyciele mający ocenę pracy bardzo dobrą.

L I T E R A T U R A

1. Annuaire international de l'education, Vol. XVII, 1955, UNESCO, Avenue Kléber, 19, Paris, Bureau International d'Education, Geneve, Publication Nr 168.
2. L'education dans le monde. Organisation et statistiques, UNESCO — Bourrelier, 1955. Publié en 1955 par l'Organisation des Nations Unies pour l'education, la science et la culture, 19, Avenue Kléber, Paris — 16 et par les Editions Bourrelier, 55, rue Saint-Placide, Paris — 6-e. Imprimé par l'imprimerie Les Petits — Fils de Léonard Danel, Loos (Nord), Prix: 4.500 fr.
3. Problemes d'education — VI. La formation du personnel enseignant: Angleterre, France, Etats-Unis d'Amérique, par C. A. Richardson. Hélène Brüle, Harold E. Snyder, UNESCO, Achevé d'imprimer le 18 Février 1954 sur les presses de l'imprimerie Winterhur S. A., Winterhur (Suisse) pour L'Organisation des Nations Unies pour l'education, la science et la culture, 19, Avenue Kléber, Paris 16, Prix: 550 fr.
4. Lexikon der Pädagogik in 3 Bänden, 3 Band, Biographien, Erziehungswesen der einzelnen Staaten, A. Francke, A. G. Verlag, Bern.
5. Röhrs H., Reformtendenzen in der gegenwärtigen französischen Pädagogik, Zeitschrift für Pädagogik, Zweiter Jahrgang, 1956, Heft 1., Verlag Julius Belitz, Weinheim, Berlin.
6. Über die Verbesserung der Lehrerbildung, Referat des Ministers für Volksbildung, Fritz Lange, auf der Konferenz über Fragen der Verbesserung der Lehrerbildung an Universitäten, Hochschulen und Instituten am 2. und 3. März 1956 in der Pädagogischen Hochschule Potsdam, Beilage der „Deutschen Lehrerzeitung“, März 1956.
7. Über die Verbesserung der Lehrerbildung, Diskussionsbeiträge und das Schulwort des Ministers für Volksbildung, Fritz Lange, auf der Konferenz über Fragen der Verbesserung der Lehrerbildung an Universitäten, Hochschulen und Instituten am 2. und 3. März 1956 in der Pädagogischen Hochschule Potsdam, Beilage der „Deutschen Lehrerzeitung“, März 1956.